

JAN H BÖRJESSON

ORGLAR PÅ ÅLAND

Inventering av det åländska orgelbeståndet

Maj 2004

År 2004 genomfördes på uppdrag av Ålands landskapsregering, Ålands prosteri och Ålands orgelfestival en inventering av det åländska orgelbeståndet. Den innehåller en detaljerad beskrivning över orglar på Åland och 140 bilder.

Bilder:

Jan H Börjesson, Kent Danielsson, Helmuth Gripentrog, Henryk Gwardak

Redaktion och layout:

Henryk Gwardak

Mariehamns Tryckeri Ab 2005

Inventering av Ålands orglar

Då undertecknad deltog i Ålands orgelfestival 2002 utspann sig en diskussion med prosten Stefan Snellman och organisterna Henryk Gwardak och Kaj-Gustav Sandholm beträffande orgelbeståndet på Åland. Det stod då klart att en övergripande inventering var behövlig av flera skäl. Först och främst för att få en helhetsbild av beståndet och dels för att utifrån detta dokument lättare kunna fatta beslut beträffande renovering, ombyggnad och nybyggnad och på så sätt skapa ett differentierat och kvalitativt orgelbestånd.

Orgelinventeringen beställdes av landskapsstyrelsen, prosteriet och orgelfestivalen och utfördes i början av maj månad innevarande år. Till sitt innehåll följer den samma inventeringspraxis som sedan 1970-talet varit den gällande i Sverige och som hittills resulterat i att ett flertal landskap inventerats på detta sätt. Tekniska grunddata förenas med pipverksbeskrivningar och kommentarer om helhetsintryck. Till detta protokoll har på uppdragsgivarens önskan fogats förslag på åtgärder i förekommande fall.

Det åländska orgelbeståndet kan i huvudsak indelas i tre kategorier:

1. Historiska orglar av mer eller mindre etablerade orgelbyggare. Här ryms både högkvalitativa orglar som gamla orgeln i Sund, ambitiösa amatörbyggen i Finström och Eckerö samt en mängd mindre hemorglar av varierande storlek och kvalitet.
2. Nya orglar med historiskt pipmaterial. Här kan orglarna i Vårdö, Kumlinge och Brändö nämnas vilka innehåller pipverk av betydande kvalitet. Det gemensamma för dessa är att de rymmer en konflikt mellan gammalt och nytt och upplevs inte som homogena. Genom enkla åtgärder skulle dessa emellertid kunna fungera mycket bättre.
3. Orgelrörelseorglar. Denna grupp är den rikast representerade och rymmer olika grader av kvalitet och raffinemang. Orglarna i Sund (nya), Mariehamn S:t Göran och Saltvik tillhör de bästa, medan en del andra såsom Hammarland, Lemland och Jomala troligen kommer att ersättas med nya.

I den första gruppen finner man instrument som i hög utsträckning är ospelbara eller i dåligt skick. Det är min mening att orglarna i Sund (gamla), Finström (gamla), Vårdö bönehus, Eckerö, Kökars museum och Geta är av sådan betydelse att restaurering av dem skall ha högsta prioritet. Detta gäller i synnerhet Sund, som kanske är Ålands mest intressanta orgel.

Vid nyinvesteringar bör enligt min mening hänsyn tas till det samlade orgelbeståndet så att Åland kan få en rik pallett av orgelstilar med olika egenskaper och karaktärer. Min förhoppning är att denna inventering skall kunna utgöra ett redskap för ett fortsatt samlat och insiktsfullt handlande med de värdefulla orglar Åland förfogar över.

Jan H Börjesson

Förteckning över orglar på Åland

- 01 Brändö, St Jakobs kyrka, Jens Alexander Zachariassen 1912
- 02 Eckerö, St Lars kyrka, Adam Emanuel Ravander 1861
- 03 Finström, St Mikael's kyrka, Petter Lindqvist 1768, Anders Thulé, Karl Anders Rosander 1901
- 04 Finström, St Mikael's kyrka, Hans Heinrich 1974
- 05 Finström, Mikaelsgården, Staarup ca 1950
- 06 Finström Bamböle, hemorgel, Karl Öhman ca 1880
- 07 Finström Godby, Ålands museum, hemorgel, Karl Öhman 1860
- 08 Finström Godby, Ålands museum, hemorgel, Karl August Jansson 1878
- 09 Finström Godby, Ålands museum, hemorgel, Johan Alfred Holmberg ca 1900
- 10 Föglö, Sta Maria Magdalena kyrka, Kangasala orgelbyggeri 1970
- 11 Geta, St Görans kyrka, Rieger 1931
- 12 Hammarland, Sta Catharina kyrka, Hans Heinrich 1977
- 13 Jomala, St Olofs kyrka, Veikko Virtanen 1964
- 14 Kumlinge, Sta Anna kyrka, Veikko Virtanen 1963
- 15 Kökar, Sta Anna kyrka, Veikko Virtanen 1991
- 16 Kökar, museum, Jens Alexander Zachariassen 1911
- 17 Lemland, Sta Birgitta kyrka, Veikko Virtanen 1960
- 18 Lumparland, St Andreas kyrka, Hans Heinrich 1971
- 19 Mariehamn, begravningskapellet, Grönlunds orgelbyggeri ca 1960
- 20 Mariehamn, Margaretagården, Veikko Virtanen 1994
- 21 Mariehamn, St Görans kyrka, Grönlunds orgelbyggeri 1969, 1982
- 22 Mariehamn, St Mårtens kyrka, Grönlunds orgelbyggeri 1974
- 23 Saltvik, Sta Maria kyrka, Veikko Virtanen 1973
- 24 Sottunga, Sta Maria Magdalena kyrka, Frans Anderson 1866
- 25 Sund, St Johannes Döparens kyrka, gamla orgeln, Anders Thulé 1860, Zachariassen 1915
- 26 Sund, St Johannes Döparens kyrka, nya orgeln, Kangasala orgelbyggeri 1973
- 27 Sund, Jan Karlsgården, Ålands museum, 1870
- 28 Sund Tosarby, hemorgel, Alfred Lindholm 1875
- 29 Vårdö Bönehus, Karl Anders Rosander ca 1915
- 30 Vårdö, St Mathias kyrka, Hans Heinrich 1975

01 Brändö kyrka

Historik: Föregående orgel byggd 1912 av Zachariassen. Ombyggd och till stora delar förnyad av Virtanen 1966.

Fasad: Zachariassen. Fasadpipor 1966.

Spelbord: Zachariassen. Ombyggt 1966 med ny klaviatur, registerhyllor och andrag.

Omfång: Man: C-f^{'''} Ped: C-d[']

Disposition:

Manual:

Principal 8'

Gedackt 8'

Oktava 4'

Flöte 4'

Waldflöte 2'

Kvinta 1 1/3'

Mixtur 3ch

Trompete 8'

Pedal:

Subbass 16'

Koppel:

Man/Ped, 4'-man

Traktursystem: Mekanisk.

Registratursystem: Mekanisk.

Väderlådor: Slejflåda från 1966 till manualen. Registerkancellåda från 1912 till pedalens Subbass.

Bälgverk: Parallellfaltad magasinsbälga från 1912 vid sidan av orgelhuset. Regulator i nära anslutning till väderlådan.

Pipverk:

Principal 8' 1966. C-F täckta pipor från 1912. Nedlödda labier

Gedackt 8' 1912. Nedlödda labier. C-H trä

Oktava 4' 1912. Expressioner avkapade

Flöjt 4' 1966. Konisk

Waldflöte 2' 1912. Kapad Gamba 8'

Kvinta 1 1/3' 1966

Mixtur 3ch 1966

Trompete 8' 1966

Subbas 16' 1912. Nedlödda labier

Helhetsintryck: Orgel med ett delvis spännande pipmaterial. Är i behov av renovering. De gamla piporna skulle behöva ett högre tryck. Borde byggas om något.

Åtgärdsförslag: Orgelns tryck borde höjas då de gamla piporna inte fungerar helt tillfredsställande. De utförda intonationsförändringarna bör då återställas.

I samband med detta borde även en viss omDisposition ske i syfte att göra orgeln till ett mera homogent instrument. Den kapade gamban som nu står som Waldflöte 2' skulle kunna återställas. Kvinta 1 1/3' ersättes i så fall med en ny Oktava 2'. Viss omintonation av Mixturen kommer att behövas om orgeln får högre tryck.

Med dessa relativt små förändringar skulle orgeln, som idag upplevs som disparat, kunna bli ett mycket mera användbart gudstjänstinstrument.

02 Eckerö kyrka

Historik: Orgeln byggdes av Adam Emanuel Ravander 1861. Den stod på en läktare på kyrkans södra sida. 1927 byggdes en ny orgel av Kangasala, 7 stämmor. Den gamla orgeln flyttades men bevarades. 1974 revs Kangasalaorgeln och ersattes med en orgel på 7 stämmor av Hans Heinrich. Fasadens magasinierades. 1983 restaurerades Ravanderorgeln av Hans Heinrich och placerades på sin ursprungliga läktare. 1990 placerades en digitalorgel på västläktaren bakom Kangasalafasaden vilken då återuppsattes.

Fasad: 1861. Silverbronserade träattrapper.

Spelbord: I orgelns östra gavel. Undertangenter av ljus trä och övertangenter av svartmålat trä.

Omfång: Man: C-f''' Ped: C-H

Disposition:

Principal 8'
 Fleut amabile 8'
 Gedacht 8'
 Octava 4'
 Fleut 4'
 Qvinta 3'
 Octava 2'

Bihängd pedal.

Traktursystem: Mekanisk. Vällram under väderlådan.

Registratursystem: Mekanisk. Registersvärden ansluter direkt till slejferna vid väderlådans gavel.

Väderlåda: Slejflåda.

Bälgverk: Kilbälg med matare i orgelhusets sockel.

Pipverk: Alla pipor är av trä. Drygt hälften, framförallt i de högre lägena, är nytillverkade 1983. Alla pipor, även de nya, är mycket välgjorda.

Helhetsintryck: Mycket charmig orgel med milt sjungande klang. Svårhanterlig mekanik som kanske borde omkonstrueras.

Åtgärdsförslag: Ett ombyggnadsförslag från orgelbyggare Helmuth Gripentrog föreligger. Detta innebär att delar av mekaniken omkonstrueras och att ventilerna bytes mot nya. Med dessa åtgärder skulle orgelns nu så problematiska traktur kunna fungera mycket bättre. Även luftförsörjningen bör studeras och eventuellt åtgärdas.

03 Finströms kyrka, gamla orgeln

Historik: Byggt av Petter Lindqvist 1768. Möjligen ombyggt av Thulé vid mitten av 1800-talet. Ombyggt av Rosander 1901. På skjuvarlistens baksida står: "Reparerad af K. A. Rosander i Hammarland den 6/7 år 1901. Nytt "Klaver" Prinssipalstämma 4 Fot, Oktavkoppel och målad och förgylld."

Fasad: 1768. Pipattrapper av trä.

Spelbord: Infällt i fasadsockeln. Manualklaver av Rosander 1901. Troligen har Rosander endast gjort ny beläggning. Klaven i övrigt troligen 1800-tal, möjligen original 1768. Svarvade andrag, 1800-tal. Skyltar från 1901. Pedalklaven troligen 1768.

Omfång: Man: C-d''' Ped: C-c

Disposition (enligt registerandragen):

Gedackt 8'
 Bourdon 8'
 Principal 4'
 Oktava 4'
 Fl. Amore 4'
 Fleut 4'
 Quint 3'
 Oktava 2'

Traktursystem: Manualklaven 1901. Vippan innanför ansluter till vällbrädan. Större delen av mekaniken förefaller vara från 1800-talet. Trävällar i trädockor.

Registratursystem: Stående vällar innanför registertavlorna, troligen 1800-tal. Koppelstänger som ansluter till registersvärden vid lådans gavel vilka drar slejferna.

Väderlåda: 1768. Ventilerna är identiska med de i Sunds gamla orgel, byggd av Thule 1860. Detta skulle kunna innebära att Thule gjort en större ombyggnad av verket under 1800-talets mitt. Ventilbäläggningen är tämligen ny med filt och skinnbeläggning. Arbetet utfördes av Hans Heinrich.

Bälgverk: Omarbetad kilbälg i orgelhusets sockel. Bälgverket var ursprungligen placerat bakom orgeln. Nuvarande bälg består av två ursprungliga kilbälgar som kombinerats så att den ena fungerar som matare åt den andra.

Pipverk: Samtliga pipor är av trä. Ordning som på lådan:

Principal 4' Öppen, trä. Vid mensur. Troligen 1768.
 Bourdon 8' Täckat av trä. Mycket smal mensur. Möjligen ursprungligen en Qvintadena. Trol. 1768.
 Gedackt 8' Trä. Vidare mensur än förgående. Troligen 1768.
 Fl. amore 4' Trä. Smal mensur. Möjligen 1800-talsstämma.
 Fleut 4' Trä, täckt. Troligen 1768.
 Quinta 3' Trä, öppen. Vid mensur. Troligen 1768.
 Octava 2' Trä, öppen. Vid mensur. Troligen 1768.
 Oktava 4' Borttagen. Enligt uppgift insatt 1901. Ersätter med all sannolikhet ett äldre rörverk.

Helhetsintryck: Historiskt mycket värdefull orgel av amatörorgelbyggare. Skulle få stort musikaliskt värde om den musikaliskt värde om den iståndsattes.

Åtgärdsförslag: Ett detaljerat restaureringsprogram borde upprättas i syfte att försätta denna mycket värdefulla orgel i spelbart skick, samt att rekonstruera försvunna delar. Orgeln tillhör de mest värdefulla på Åland varför projektet bör ges högsta prioritet.

04 Finströms kyrka, nya orgeln

Historik: Byggd av Hans Heinrich 1974. Placerad i korets norra sida. Ombyggd 2003 av H Heinrich som bytte Rauschqvint 3ch mot Kvintadena 2' och byggde till Singend kornett 2'.

Fasad: 1974.

Spelbord: 1974.

Omfång: Man: C-g''' Ped: C-f'

Disposition:

Manual I, HV:	Manual II, BV:	Pedal:	Koppel:
Prinzipal 8'	Holzgedackt 8'	Subbas 16'	I/P
Spillpfeife 8'	Rohrflöte 4'	Holzflöte 8'	II/P
Oktave 4'	Prinzipal 2'	Rohrpommer 4'	II/I
Waldflöte 2'	Spitzquinte 1 1/3'	Kvintadena 2' *)	
Sesquialtera 3ch	Scharf 2-3ch	Singend kornett 2'	
Mixtur 4-5ch	Vox humana 8'		
Trompete 8'			

*) på andraget står Rauschbass 3ch

Traktursystem: Mekanisk. Trådmekanik.

Registratursystem: Mekanisk.

Väderlådor: Slejflådor.

Bälgverk: Inbyggda lådbälgar.

Pipverk: Rauschbass 3ch bytt mot en Kvintadena 2' (befintlig?). Singend Kornett 2' nyligen insatt.

Helhetsintryck: Kraftfull intonation. Dålig klangsammansmältning. Fungerar dock ganska bra nere i kyrkan.

05 Finström, Mikaelsgården

Historik: Byggt av Staurup 1950-tal till Brödräfsamlingen i Stockholm. Skänktes 2000 till Mikaelsgården.

Fasad: Har ingen fasad.

Spelbord: Infällt i sockeln.

Omfång: Man: C-g''' Ped: C-d'

Disposition:

Traegedakt 8'
Rörflöte 4'
Principal 2'
Scharff 1ch

Bihängd pedal

Traktursystem: Mekanisk.

Registratursystem: Mekanisk.

Väderlåda: Slejflåda.

Bälgverk: Inbyggd lådbälg.

Pipverk: Gedakten helt i trä.

Helhetsintryck: Tidstypiskt orgelpositiv med mycket spottande intonation som dock fungerar väl i lokalen.

06 Finström Bamböle, hemorgel

Historik: Byggt på 1880-talet av Karl Öhman.

Fasad: Silverbronserade träattrapper.

Spelbord: Klaviaturen är en återanvänd gammal harmoniumklaviatur.

Omfång: Man: C-f^{'''}, Ped: C-c

Disposition:

Manual:

Gedakt 8'

Öppen 4'

Öppen 4'

Pedal:

Bihängd

Traktursystem: Mekanisk.

Registratursystem: Mekanisk.

Väderlåda: Slejflåda.

Bälgverk: Kilbälg med matare i orgelns sockel.

Pipverk:

Gedakt 8' Helt av trä.

Öppen 4' Helt av trä.

Öppen 4' Helt av trä. C-H troligen transmitterade från föregående stämman.

Helhetsintryck: Orgeln förefaller vara en av de mest välbevarade och intressanta av de åländska hemorglarna. Att den dessutom aldrig flyttats eller renoverats höjer dess värde ytterligare.

07 Finström Godby, hemorgel

Historik: Byggt av Karl Öhman 1860.

Fasad: Orgeln har ingen egentlig fasad utan är byggd i ett äldre skåp. Skåpets övre del fungerar fortfarande som skåp till ungefär halva orgelns djup. Den nedre delen ovanför klaviaturen har ett fasadliknande parti med pipattrapper av trä. "Pipfasaden" och klaviaturen är infälld i skåpets mitt som en nisch.

Spelbord: Klaviaturen har undertangenter av svartmålat trä och övertangenter med benbeläggning.

Omfång: Man: C-f^{'''}

Disposition:

Flöjt 8'

Flöjt 4'

Traktursystem: Tryckpinnar direkt ner på ventilkistans översida vilka trycker ner ventilerna ovanifrån.

Registratursystem: Enkel vällmekanik från andrag till slejf.

Väderlåda: Slejflåda.

Bälgverk: Kilbälg med matare i orgelhusets sockel.

Pipverk: 8'-stämman är öppen från c. Har troligen haft en täckt bas som verkar förkommen. 4'-stämman är likaledes öppen och är helt komplett. Piporna är välgjorda och klingar med klar och vacker klang.

Helhetsintryck: Hemorgel av förvånansvärt hög kvalitet. Borde restaureras.

Åtgärdsförslag: Orgeln bör sättas i stånd. Härvidlag måste väderlådan överses, bälgen omskinns, mekaniken justeras och pipverket kompletteras. Om någon av de magasinerade orglarna skall sättas i stånd bör det bli denna då den håller högst kvalitet.

08 Finström Godby, hemorgel

Historik: Byggt av Karl August Jansson 1878 för eget bruk. Skänktes 1929 till Kastelholms slott av familjen. Kom till museet 1966.

Fasad: Pipattrapper av trä i tre fält.

Spelbord: Utskjutande från orgelns sockel. Undertangenter av ljus trä och övertangenter av svartmålat trä.

Omfång: Man: C-f''

Disposition:

Öppen 8'

Täckt 8'

Öppen 4'

Öppen 2'

Traktursystem: Enarmig klaviatur med vippor i solfjädersform fram till ventilerna vid lådans baksida.

Registratursystem: Enkel mekanik med svärd och koppelstänger.

Väderlåda: Slejflåda

Bälgverk: Kilbälg med matare i orgelhusets sockel.

Pipverk:

(Principal) 8' Öppen trästämma troligen från c. Ganska smal mensur.

Gedackt 8' Av trä.

Principal 4' Av trä. Ganska vid mensur.

Principal 2' C-h av trä. c'-f''' av zink. 1 zinkpipa saknas.

35 träpipor saknas.

Helhetsintryck: Denna orgel är intressant både p.g.a. sin storlek och på sin historia som husorgel på Kastelholms slott. Kvaliteten är inte så god som den föregående, men fullt möjlig att göra spelbar.

Åtgärdsförslag: Om orgeln skall göras spelbar skall de tekniska delarna åtgärdas på samma sätt som föregående. Beträffande pipverket är detta dock bevarat i högre grad än föregående orgels. Skadorna är emellertid större och många pipor kan behöva nytillverkas.

09 Finström Godby, hemorgel

Historik: Byggt av Johan Alfred Holmberg kring 1900. Flyttades till Ålands museum 1939-40.

Fasad: Övre delen av skåpet har dörrar. Den nedre delen ovanför klaviaturen har pipattrapper av trä.

Spelbord: Undertangenter belagda med ebenholz och övertangenter belagda med ben.

Omfång: Man: C-f''

Disposition: Orgeln har haft två stämmor. De 53 pipor som finns bevarade tillhör en öppen 4'-stämma.

Traktursystem: Tryckpinnar på vippor fram till ventilerna.

Registratursystem: Enkel mekanik med svärd och koppelstänger.

Väderlåda: Slejflåda.

Bälgverk: Kilbälg med matare i orgelhusets sockel.

Pipverk: 8´-stämman sannolikt förkommen. 4´-stämman bevarad så när som på en pipa av 54.

Helhetsintryck: Enkel tvåstämmig hemorgel med välbyggda pipor.

Åtgärdsförslag: Orgeln bör sättas i stånd. Härvidlag måste väderlådan överses, bälgen omskinns, mekaniken justeras och pipverket kompletteras. Om någon av de magasinerade orglarna skall sättas i stånd bör det bli denna då den håller högst kvalitet.

10 Föglö kyrka

Historik: Byggt av Kangasala 1970. Placerad mitt i koret bakom altaret. Förr stod orgeln på en läktare i väster. Den var byggd 1911. Troligen härstammar fasaden och en del av pipverket från en äldre orgel byggd kring 1880.

Fasad: 1880-tal. Nya fasadpipor.

Spelbord: I orgelhusets södra gavel.

Omfång: Man: C-g´´´ Ped: C-f´

Disposition:

Manual I, HV:	Manual II, SV:	Pedal:	Koppel:
Principal 8'	Gedackt 8'	Subbas 16'	I/P
Gemshorn 8'	Spitzgamba 8'	Gedackt 8'	II/P
Oktave 4'	Flöte 4'	Oktave 4'	II/I
Sesquialtera 2ch	Principal 2'		
Mixtur 3ch 2'	Scharf 2ch 1'		
	Dulcian 8'		
	Tremolo		

Traktursystem: Mekanisk.

Registratursystem: Mekanisk.

Väderlådor: Slejflådor.

Bälgverk: Inbyggda regulatorer.

Pipverk: Gemshorn 8´ är från c:a 1880-90. Kraftigt bågformiga uppskriningar. Flöte 4´ är även den från 1880-90. Oktave 4´ i pedal är sannolikt från 1911. C-H zink. Allt övrigt material är från 1970.

Helhetsbild: Rå och lite oborstad intonation. De gamla stämmorna klingar mycket bra. Tekniskt ganska välbyggd.

11 Geta kyrka

Historik: Byggt av Rieger 1931. Oförändrad.

Spelbord: Fristående framför fasaden. Manubrier. En pil ovanför II manualen visar rullsvälls effekt i en skala från 0 till 12.

Omfång: Man: C-g´´´ Ped: C-f´

Disposition:Manual I, HV:

Principal 8'
Flöte 4'
Raschpfeife 2 fach

Manual II, SV:

Fullt utbyggt 4'-koppel till I med en extra oktav på lådan.
Gedackt 8'
Salicional 8'
Kleinprincipal 4'

Pedal:

Subbas 16'
Sanftbass 16'

Koppel:

I/P, II/P, II/I, 4'-II/I, 16'-II/I, Tutti, Handregister ab, crescendo (rullsvällare).

Traktursystem: Rörpneumatisk.

Registratursystem: Rörpneumatisk.

Väderlådor: Pneumatiska. Möjligen taschenlådor.

Bälghverk: Stort magasin av flottörbälgstyp under svällverkslådan.

Pipverk:

Principal 8'	C-giss' av zink. Huvudsakligen i fasaden.
Flöte 4'	C-e öppen träflöjt. F-g''' öppen metallflöjt.
Rauschpfeife 2 fach	C-H 2', c-g''' 2 2/3' + 2'.
Gedackt 8'	C-h av trä. C'-g''' täckt av metall. giss'''-g''' har öppna pipor.
Salicional 8'	C-h zink. C'-g''' metall.
Klein Principal 4'	C-H zink. C-g''' orgelmetall.
Subbas 16'	Trä.
Sanftbass 16'	Trä. Något smalare än Subbasen.

Helhetsintryck: Mycket spännande och klangskön orgel av ett slag som numera är mycket sällsynt.

Åtgärdsförslag: Orgeln är i tämligen gott skick och behöver endast en normal service för att kunna fungera fullt tillfredsställande. Orgeln tillhör de viktigare på Åland varför en sådan service får anses betydelsefull.

12 Hammarlands kyrka

Historik: Första orgeln byggd 1857. Ersattes redan 1865 med en orgel av Frans Anderson. Ny orgel av Kangasala c:a 1947, 14 stämmor. Nuvarande orgel byggdes av Hans Heinrich 1977.

Fasad: 1865.

Spelbord: 1977, inbyggt i sockeln.

Omfång: Man: C-g''' Ped: C-f'

Disposition:

<u>Manual I, HV:</u>	<u>Manual II, SV:</u>	<u>Pedal:</u>	<u>Koppel:</u>
Principal 8'	Holzgedackt 8'	Subbas 16'	I/P
Rohrflöte 8'	Koppelflöte 4'	Gemshorn 8'	II/P
Oktava 4'	Principal 2'	Pommer 4'	II/I
Spitzflöte 4'	Larigot 1 1/3'		
Schwiegel 2'	Tremolo		
Mixtur 4-5ch 1 1/3'			
Trompete 8'			

Traktursystem: Mekanisk.

Registratursystem: Mekanisk.

Väderlådor: Slejflådor.

Bälgverk: Flottörbälg under svällverkslådan.

Pipverk: Samtliga stämmor är från 1977. Gemshorn 8' och Schwiegel 2' kan möjligen härstamma från förra orgeln.

Helhetsintryck: Typisk orgelrörelseorgel med för tiden typiska material. Planering och utförande dock ovanligt välgjort. Har svårt att klinga ut i rummet p.g.a. sin placering. Klangen är därför blek och diffus. Enligt uppgift planeras en ny orgel. Jag ger därför inga förslag till åtgärder.

13 Jomala kyrka

Historik: Zachariassen 1870-tal. Stod på en numera riven läktare i väster. Virtanen 1964. Placerad i norra sidoskeppet. Tillbyggd med Trumpet 8' under 1980-talet. Viss omdisponering. Viss omintonation av Grönlunds orgelbyggeri 2000.

Fasad: Funktionell "orgelrörelsefasad" från 1964.

Spelbord: Infällt i fasadsockeln. Tre manualer och pedal. Koppeltrampor av vippmodell. Svällare för bröstverket.

Disposition:

Manual I, RP:	Manual II, HV:	Manual III, BV:	Pedal:	Koppel:
Gedackt 8'	Principal 8'	Gedackt 8'	Subbas 16'	I/P
Principal 4'	Rohrpommer 8'	Rohrflöte 4'	Principal 8'	II/P
Gemshorn 2'	Oktava 4'	Principal 2'	Gedackt 8'	III/P
None 8/9	Koppelflöte 4'	Spitzkvinta 1 1/3'	Oktava 4'	I/II
Sesquialtera 2ch	Waldflöte 2'	Cymbel 1-2ch	Basszink 2ch	III/II
Scharf 2-3ch	Mixtur 4-6ch	Vox humana 8'	Rauschpfeife 2ch	
Krummhorn 8'	Trumpet 8'	Tremolo	Fagott 16'	
Tremolo				

Omfång: Man: C-g^{'''} Ped: C-f'

Traktursystem: Mekanisk.

Registratursystem: Mekanisk.

Väderlådor: Slejflådor.

Bälgverk: Inbyggda regulatorer.

Pipverk: De större öppna piporna har stämringar medan de mindre är skurna på ton. Trumpeten tillbyggdes under 1980-talet av Virtanen. Samtidigt byttes Rankett 16' i BV mot en Vox humana 8'. Enligt uppgift insattes nuvarande Fagott 16' istället för en ursprunglig Dulcian 16' enligt en obekräftad källa. Subbas 16' ligger under podiets golv med labieområdet inne i orgelhuset. Basszink 2ch = 5 1/3' + 3 1/5', täckta pipor. Krummhorn 8' har cylindriska träuppsatser (typ Hammarbergs Regaler).

Helhetsintryck:

Orgeln representerar det mesta av orgelrörelsens ideal. Trånga skåp, underdimensionerad väderlåda för RP med tryckfall som följd. Inbyggda regulatorer etc. Dåligt fundament för att kunna bära upp en så rik övertonsuppbyggnad. Enligt uppgift överväger man att bygga en helt ny orgel.

14 Kumlinge kyrka

Historik: Byggt av Virtanen 1963 med tillvaratagande av äldre Zachariassenorgel från Kymmene samt annat äldre pipmaterial från en hemorgel hos K. Voipio, Tavastehus. Intonationen gjordes av Veikko Virtanen och Hans Heinrich. Heinrich har senare bytt ut spelbordet och i viss mån justerat intonationen.

Fasad: Arkitekt Ruben Lindgren och Veikko Virtanen 1963.

Spelbord: Infällt i fasadsockeln.

Omfång: Man: C-f''' Ped: C-d'

Disposition:

Manual I, HV:	Manual II, BV:	Pedal:	Koppel:
Flöte 8'	Gedackt 8'	Subbas 16'	I/P
Prästant 4'	Rohrflöte 4'		II/P
Oktave 2'	Prinzpal 2'		II/I
Scharf 3ch	Quinte 1 1/3'		
	Regal 8' *)		

*) kallades ursprungligen Krumhorn.

Traktursystem: Mekanisk.

Registratursystem: Mekanisk.

Väderlådor: Slejflådor.

Bälverk: Inbyggda regulatorer.

Pipverk:

Flöte 8'	Av trä. Översta oktaven av metall. Äldre stämma från c:a 1920 av tysk tillverkning. (Kallades tidigare Gedackt).
Prästant 4'	C-g' av koppar i fasaden, Virtanen 1963, giss' - f''' äldre omarbetade Zachariassenpipor. Kärnor skrapade. (Kallades från början Principal 4')
Octave 2'	Omarbetad Zachariassen-gamba.
Scharf 3ch	1963. (Kallades från början Mixtur).
Gedackt 8'	C-H trä. Av Zachariassen. Uppsnytt sänkta med ilimmade träbitar.
Rohrflöte 4'	Av Zachariassen. Översta oktaven konisk. Oktaven under har korkproppar.
Principal 2'	Zachariassen-octava. Fothål stukade.
Quinte 1 1/3'	Drygt två oktaver är Zachariassenpipor med stukade fötter.
Regal 8'	1963. (Kallades från början Krumhorn).
Subbas 16'	Omintonerad Borduna 16' från den tidigare orgeln av Åkerman & Lund (sent 1800-tal), inköpt från Dragsfjärd, Finland år 1925.

Helhetsintryck: Modern orgel huvudsakligen bestående av äldre pipmaterial från olika håll. Dessa gamla stämmor ger orgeln en förvånansvärt spännande och god klang. Prästant och Scharf blandar sig dock mycket dåligt med det övriga.

Åtgärdsförslag: Orgeln är en syntes av olika pipmaterial som i stort sett fungerar tillsammans. Scharffen bör omintoneras liksom den kraftigt förändrade Prästanten för att ge orgeln en mera sammanhållen klang.

15 Kökars kyrka

Historik: Förra orgeln byggdes 1911 av Zachariassen och står nu i Kökars museum. Nuvarande orgel byggdes av Virtanen 1991.

Fasad: 1991.

Spelbord: Infällt i fasadsockeln.

01 Brändö kyrka

02 Eckerö kyrka

03 Finströms kyrka, gamla orgeln

04 Finströms kyrka, nya orgeln

05 Finström, Mikaelsgården

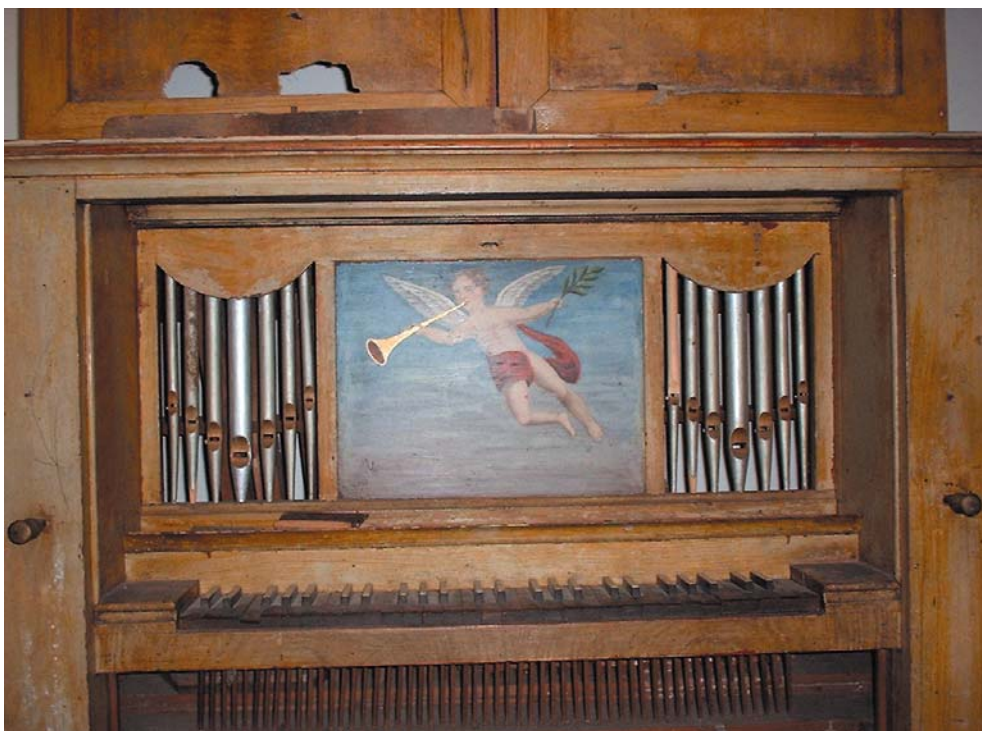

06 Finström Bamböle, hemorgel

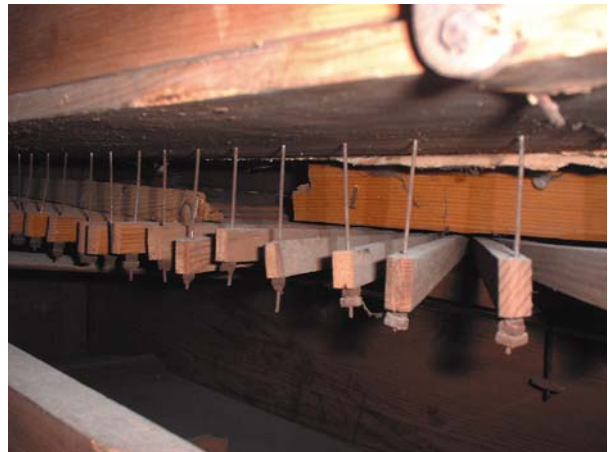

07 Finström Godby, hemorgel

08 Finström Godby, hemorgel

09 Finström Godby, hemorgel

10 Föglö kyrka

11 Geta kyrka

12 Hammarlands kyrka

13 Jomala kyrka

14 Kumlinge kyrka

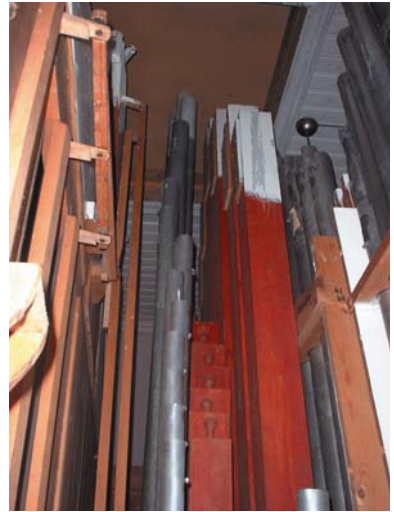

15 Kökars kyrka

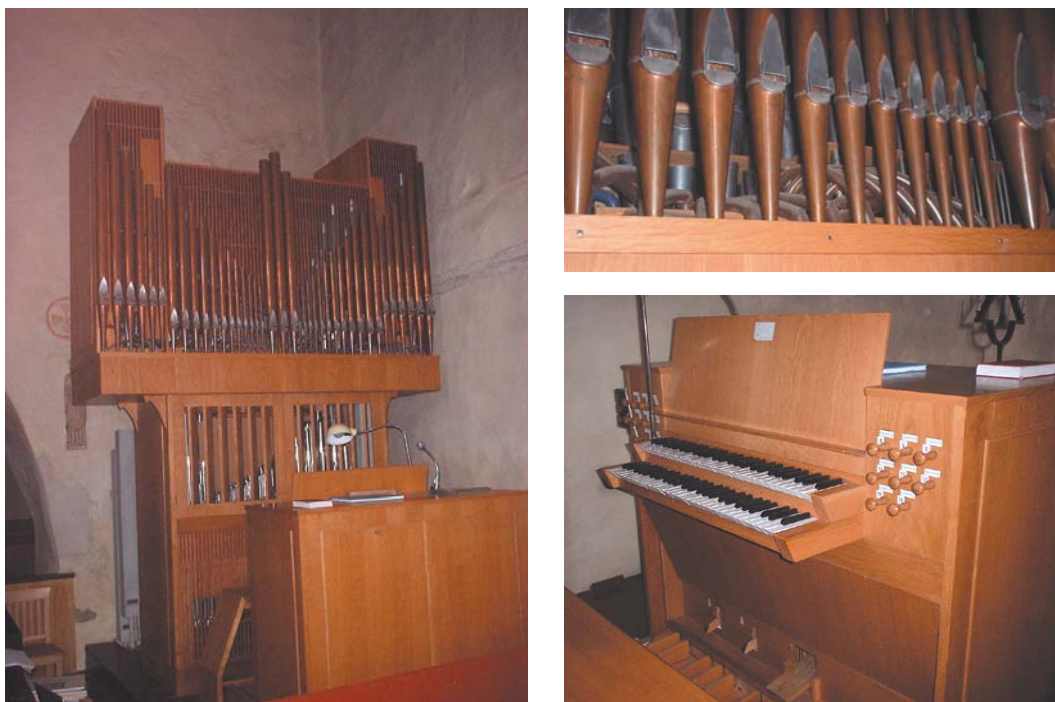

16 Kökar, museum

17 Lemlands kyrka

18 Lumparlands kyrka

19 Mariehamn, begravningskapellet

20 Mariehamn, Magraretagården

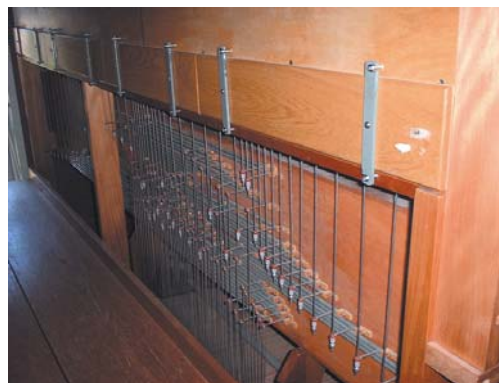
21 Mariehamn, St Görans kyrka

22 Mariehamn, St Mårtens kyrka

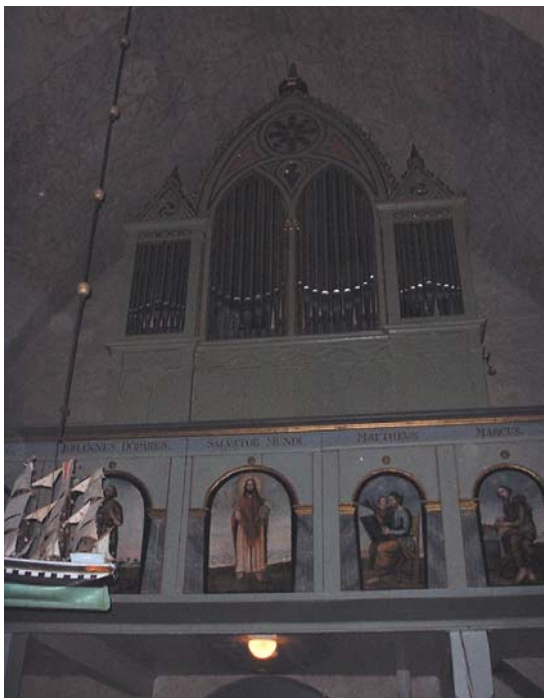
23 Saltviks kyrka

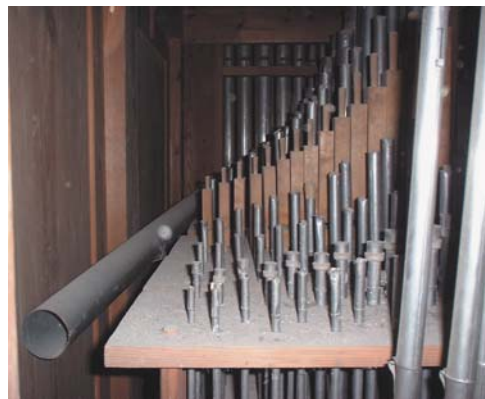

24 Sottunga kyrka

25 Sunds kyrka, gamla orgeln

26 Sunds kyrka, nya orgeln

27 Sund, Jan Karlsgården

28 Sund Tosarby, hemorgel

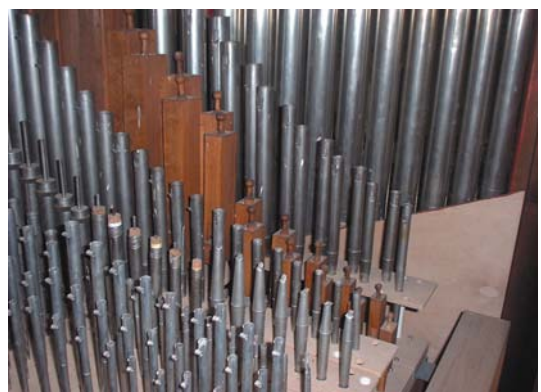
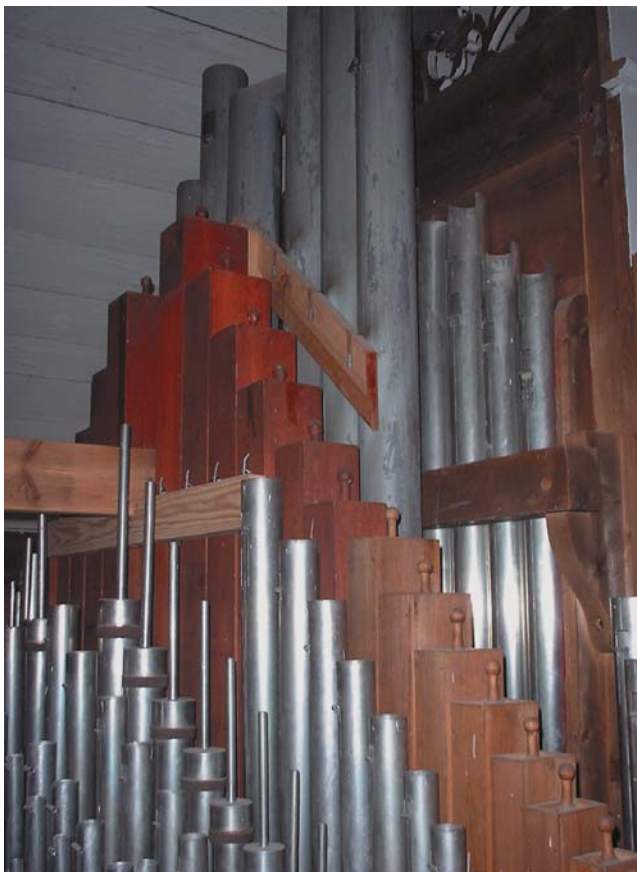

29 Vårdö, Bönehus

30 Vårdö kyrka

Omfång: Man: C-g^{'''} Ped: C-f[']

Disposition:

Manual I:

Principal 8'

Rörfleut 8'

Octava 4'

Fleut 4' Växelregister med man II.

Octava 2' Växelregister med man II.

Mixtur 3ch

Manual II:

Gedagt 8'

Fleut 4' Växelregister.

Octava 2' Växelregister.

Cornet 2ch

Pedal:

Subbass 16'

Koppel:

I/P, II/P, II/I

Traktursystem: Mekanisk.

Registratursystem: Mekanisk.

Väderlådor: Slejflådor.

Bälgverk: Flottörbälg i orgelhusets sockel.

Pipverk: Fleut 4' och Octava 2' i manual I och II är växelregister. Principal 8' är delvis placerad i fasaden. Fleut 4' är av spillpfeiffe-typ med konisk överdel. Både rörlöjten och gedagten är helt av metall. Cornet 2ch, 2 2/3' + 1 3/5'. Principalmensur.

Helhetsintryck: Bra församlingsorgel med ganska mjuk och sammanhållen klang.

16 Kökar, museum

Historik: Byggt för Kökars kyrka av Zachariassen 1911. Flyttad till museet 1992. 1995 gjordes orgeln åter spelbar av Hans Heinrich.

Fasad: Mittfältet har klingande pipor ur Principal 8'.

Spelbord: Fristående framför fasaden. Manubrier av speciell sort.

Omfång: Man: C-f^{'''} Ped: C-d[']

Disposition:

Manual I, HV:	Manual II, SV:	Pedal:	Koppel:
Principal 8'	Salicional 8'	Subbass 16'	I/P
Gedackt 8'	Flöte traverso 4'		II/P
Viola 8'			II/I
			4'-I
			Tutti

Traktursystem: Mekanisk.

Registratursystem: Pneumatisk.

Väderlådor: Registerkancellådor av okänd typ.

Bälgverk: Stor parallellfaldad magasinsbälg i orgelhusets sockel.

Pipverk:

Principal 8'	Delvis i fasadens mittfält. Kraftfull intonation. Små raka jämna kärnstick.
Gedackt 8'	C-H trä. C-f''' metall. fiss''-f'''. Bågformiga uppskärningar.
Viola 8'	C-H zink. Smal mensur och kraftig intonation. Kryckskägg.
Salicional 8'	C-H zink. Kryckskägg. Bågformiga uppskärningar.
Flöte traverso 4'	Konisk. Överblåsande från c'. Bågformiga uppskärningar.
Subbas 16'	Trä. Bakom svällverket på lågt placerad låda.

Helhetsintryck: Mycket spännande och välklingande orgel med stor karaktär. Borde renoveras.

17 Lemlands kyrka

Historik: Föregående orgel var byggd av Frans Anderson 1866. Den flyttades 1957 till Sottunga kyrka där den fortfarande finns. Nuvarande orgel byggdes 1960 av Virtanen.

Fasad: Kopparpipor ur Principal 4'. Under HV står BV med små svälluckor. I sockeln står Sordun 16' bakom ett galler.

Spelbord: Fristående framför fasaden.

Omfång: Man: C-g''' Ped: C-f'

Disposition:

Manual I, HV:	Manual II, BV:	Pedal:	Koppel:
Rohrflöte 8'	Gedackt 8'	Subbas 16'	I/P
Principal 4'	Spitzflöte 4'	Gedackt 8'	II/P
Gedacktflöte 4'	Principal 2'	Choralbass 3ch	II/I
Waldflöte 2'	Sesquialtera 2ch	Sordun 16'	
Mixtur 3ch	Cymbel 1ch		
	Tremolo		

Traktursystem: Mekanisk.

Registratursystem: Mekanisk.

Väderlådor: Slejflådor. Plastkondukt till fasadpiporna.

Bälgverk: Inbyggda regulatorer.

Pipverk: Helt kärnstickslös intonation. Subbas 16' förefaller vara av äldre datum. Gedackt 8' pedal är transmitterad ur subbasen.

Helhetsintryck: Mycket spretig och aggressiv klang. Ojusterad traktur med problematisk repetition som slår dubbelslag. Nybyggnad planerad.

18 Lumparlands kyrka

Historik: Orgeln ursprungligen byggd av Thulé för annan kyrka, 5 st. Nuvarande orgel byggd av Hans Heinrich 1971.

Fasad: Från gamla orgeln av Thulé. Gamla fasadpipor.

Spelbord: Infällt i fasadsockeln.

Omfång: Man: C-g''' Ped: C-f'

Disposition:

Gedackt 8'
 Principal 4'
 Waldflöte 2'
 Zimbel 2ch ½'
 Bihängd pedal

Traktursystem: Mekanisk.

Registratursystem: Mekanisk.

Väderlåda: Slejflåda.

Bälgverk: Inbyggd regulator.

Pipverk: Ciss-H gamla pipor i fasadens mittfält. Kärnstick bortskrapade. Piporna i fasadens sidofält har troligen tillhört den gamla Principal 8'. Vid någon tidpunkt har de omarbetats till F1. Harmonique och fått överblåsningshål på baksidan.

Helhetsintryck: Oinspirerande och dåligt byggd. Borde ersättas med en ny orgel.

19 Mariehamn, begravningskapellet

Historik: Byggd av Grönlunds orgelbyggeri 1963 som interimsorgel i Vörå kyrka, Finland. Flyttades 1966 till S:t Görans kyrka, Mariehamn. Flyttades 1969 till S:t Mårtens kyrka, Mariehamn. Flyttades 1975 till nuvarande plats.

Fasad: Luckor framför pipverket.

Spelbord: Infällt i fasadsockeln.

Omfång: Man: C-g''' Ped: C-f'

Disposition:Manual:

Gedackt 8'
 Principal 4'
 Rörflöjt 4'
 Waldflöjt 2'
 Cymbel 2ch

Pedal:

Subbas 16'

Traktursystem: Mekanisk.

Registratursystem: Mekanisk.

Väderlåda: Slejflåda.

Bälgverk: Inbyggda lådbälgar.

Helhetsintryck: Enkel och rejäl kapellorgel med god funktion. Cymbeln upplevs kanske som en ganska onödig stämma i en orgel för ett begravningskapell. Skulle kunna ersättas med en kvinta.

20 Mariehamn, Margaretagården

Historik: Byggd 1994 av Virtanen.

Fasad: Tureller med 4'-pipor på sidorna. I mitten svälluckor.

Spelbord: Infällt i fasadsockeln.

Omfång: Man: C-g''' Ped: C-f'

Disposition:

Manual:

Gedackt 8'
Salicional 8'
Principal 4'
Waldflöjt 2'
Krummhorn 8'
Tremolo

Pedal:

Subbas 16'

Koppel:

I/P

Traktursystem: Mekanisk.

Registratursystem: Mekanisk. Delade register i manualen: C-a / b-g'''.

Väderlådor: Slejflådor.

Bälgverk: Inbyggda lådbälgar.

Pipverk: Krummhornet står placerat i block.

Helhetsintryck: Trevlig och ganska välklingande kapellorgel där dock avsaknaden av en Flöjt 4' upplevs som en brist.

21 Mariehamn, S:t Görans kyrka

Historik: Förra orgeln byggd av Walcker c:a 1927, 16 stämmor. Nuvarande orgel byggd av Grönlunds orgelbyggeri 1969 (24 st.) och utvidgad till 37 stämmor 1982 av samma orgelbyggeri.

Fasad: 1969. "Spanska" trumpeter.

Spelbord: Nybyggt 1982 med tre manualer och pedal. Kombinationssystem för manual II (svällverk).

Omfång: Man: C-g''' Ped: C-f'

Disposition:

Manual I, HV:	Manual II, SV:	Manual III, BV:	Pedal:	Koppel:
Kvintadena 16'	Principal 8'	Gedackt 8'	Subbas 16'	BV/P
Principal 8'	Salicional 8'	Principal 4'	Oktava 8'	SV/P
Rörflöjt 8'	Voix celeste 8'	Rörflöjt 2'	Gedackt 8'	HV/P
Oktava 4'	Oktava 4'	Waldflöjt 2'	Oktava 4'	SV/HV
Spetsflöjt 4'	Flute octaviane 4'	Nasat 1 1/3'	Rauschkvint 3ch	BV/HV
Kvinta 2 2/3'	Flagflöjt 2'	Cymbel 3ch	Basun 16'	
Oktava 2'	Oktava 1'	Krummhorn 8'	Trumpet 8'	
Ters 1 3/5'	Sesquialtera 2ch	Tremulant	Skalmeja 4'	
Mixtur 3-5ch	Mixtur 4ch			
Trumpet 8'	Bombard 16'			
	Oboe 8'			
	Clarion 4'			

Traktursystem: Mekanisk. Basun 16´ står på elektriska lådor.

Registratursystem: Mekanisk, utom för basunen.

Väderlådor: Sleflådor för alla verk utom för Basun 16´ som står på en elektrisk låda.

Bälgverk: Regulatorbälgar i lådbottnarna utom i pedalverket där regulatorerna sitter vid sidan i nära anslutning till lådorna.

Pipverk: Samtliga stämmor i manual I och III är från 1969. Samtliga stämmor i manual II är från 1982. I pedalverket byttes 1982 en ursprunglig Fagott 16´ mot en ny Trumpet 8´. En ny fullängds Basun 16´ tillbyggdes på nya väderlådor på ömse sidor av svällverket. Alla övriga stämmor i pedalverket är från 1969. Trumpet 8´ i Hv är placerad i fasaden som "spansk" trumpet. Den är av koppar.

Helhetsintryck: Kompromissorgel som låter bättre än man först tror. Den synnerligen kraftiga klangen mildras i rummet av den avlägsna placeringen.

22 Mariehamn, S:t Mårtens kyrka

Historik: Den tidigare Grönlundorgeln, 6 st., flyttades 1974 till begravningskapellet. Nuvarande orgel byggd 1975 av Grönlunds orgelbyggeri.

Fasad: 1975.

Spelbord: Infällt i fasadsockeln.

Omfång: Man: C-g´´´ Ped: C-f´

Disposition:

Manual I, HV:	Manual II, BV:	Pedal:	Koppel:
Rörflöjt 8´	Gedackt 8´	Subbas 16´	I/P
Principal 4´	Rörflöjt 4´	Gedackt 8´	II/P
Spetsflöjt 4´	Principal 2´	Oktava 4´	II/I
Waldflöjt 2´	Cymbel 2ch		
Mixtur 3ch	Dulcian 8´		
	Tremulant		

Traktursystem: Mekanisk.

Registratursystem: Mekanisk.

Väderlådor: Slejflådor.

Bälgverk: Inbyggda regulatorer.

Helhetsintryck: Enkel, något vass orgel i tämligen god akustik.

23 Saltviks kyrka

Historik: 1837 Carl Petter Sundquist, 8 stämmor. 1900 Zachariassen, 9 stämmor. 1934 Rieger, 20 stämmor. 1973 Virtanen, 19 stämmor. Helt ny. 2003 Ombyggnad av pedalmekaniken, viss omintonation samt service.

Fasad: 1973.

Spelbord: 1973.

Omfång: Man: C-g´´´ Ped: C-f´

Disposition:

<u>Manual I, HV:</u>	<u>Manual II, SV:</u>	<u>Pedal:</u>	<u>Koppel:</u>
Principal 8'	Spetsgedakt 8'	Subbas 16'	I/P
Rörflöjt 4'	Nachthorn 4'	Principal 8'	II/P
Oktav 4'	Principal 2'	Oktav 4'	II/I
Koppenflöjt 4'	Spetskvint 1 1/3'	Fagott 16'	
Gemshorn 2'	Sesquialtera 2ch		
Mixtur 3-4ch	Dulcian 16'		
Trumpet 8'	Oboe 8'		
	Tremolo		

Traktursystem: Mekanisk. Pedaltrakturen ombyggdes av Virtanen 2003. Lättmetallvinklar. Omväxlande tråd mekanik och träabstraktur.

Registratursystem: Mekanisk.

Väderlådor: Slejflådor.

Bälgverk: Inbyggda regulatorer. Pappkanaler.

Pipverk: Trumpeten står i block. De övriga rörverken har diller. Fagott 16' har trädiller med pappsidor samt trätuber av mahogny. De öppna labialpiporna har inte stämringar som i Jomala utan sedvanliga stämrollar. Rörflöjt 8' C-H av koppar. Oktav 4' basen av koppar. Subbas 16' är smal men mycket bärig. Möjligen är den bevarad från den tidigare Rieger-orgeln eller ännu äldre.

Helhetsintryck: Mycket kraftfull intonation som dämpas något av ett framförvarande valv. Effektiv orgelrörelseklang med starka rörverk som fungerar ovanligt bra. Ganska allsidig orgel trots begränsat fundament.

24 Sottunga kyrka

Historik: Byggt 1866 av Frans Anderson för Lemlands kyrka. 1956 flyttad till Sottunga kyrka. Renoverad och återställd av Helmuth Gripentrog och Kalevi Mäkinen.

Fasad: Ursprunglig från 1866.

Spelbord: Inbyggt i orgelhusets gavel. Nya tangentbelag av plast 1956.

Omfång: Man: C-f''' Ped: C-g (bihängd).

Disposition:Manual:

Borduna 16' Bas
 Borduna 16' Diskant
 Principal 8'
 Gamba 8'
 Flauto 8'
 Octava 4'
 Fleut 4'
 Trompet 8'

Pedal:

Bihängd

Traktursystem: Mekanisk.

Registratursystem: Mekanisk.

Väderlådor: Slejflåda från 1866.

Bälghverk: Parallellfaldad magasinbälgh från 1866 under väderlådan

Pipverk:

Borduna 16'	B/D	C-h av trä.
Principal 8'		C-H av trä.
Gamba 8'		C-H transmitterade.
Flauto 8'		Helt av trä. Täckt, dubbellabierad från c.
Octava 4'		
Fleut 4'		C-f' täckt, fiss-f''' öppen.
Trompet 8'		Nyttillverkad 2001.

Helhetsintryck: Typisk senromantisk psalmorgel av hög kvalitet och av stor betydelse för Ålands samlade orgelbestånd.

Åtgärdsförslag: Orgeln renoverades 2001 och är i gott skick. De sekundära tangentbeläggningarna av plast bör dock ersättas med benbeläggning då orgeln i övrigt är så välbevarad.

25 Sunds kyrka, gamla orgeln

Historik: Byggt 1860 av Anders Thulé. 1915 tillbyggdes en andra manual och en pedal, samt byttes trumpeteten mot en ny gamba av Zachariassen. Spelbordet nygjordes och trakturen byggdes om. 1937 flyttades orgeln och läktaren till "tornkyrkan". 1973 togs orgeln ur bruk när ny orgel byggdes nere i kyrkan. Delar av mekaniken, fläkten samt de tillbyggda verken borttogs.

Fasad: 1860, troligen ommålad.

Spelbord: Fristående från 1915. Vid flyttningen ställdes det vid sidan av orgelhuset varvid mekaniken omkonstruerades. Fasaden står idag ända framme vid läktarbarriären.

Omfång: Man: C-f''' Ped: C-d'

Disposition:

Manual I:

Borduna 16'
Principal 8'
Dubbelflöjt 8'
Fugara 8'
Gamba 8' Ersätter en ursprunglig Trumpet 8'.
Octava 4'
Flauto 4'
Qvinta 3'
Octava 2'

Manual II: numera borttagen

Lieblich Gedackt 8'
Salicional 8'
Aeoline 8'

Pedal: numera borttagen.

Subbas 16'

Traktursystem: Mekanisk. Mekaniken är till stora delar borttagen. Den omkonstruerades 1937 då spelbordet ställdes vid sidan av orgelhuset. Den gamla vällmekaniken finns bevarad, samt delar av den från 1937.

Registratursystem: Registersvärd i spelbordet ansluter till nya koppelstänger in i orgelhuset via vinklar under spelbordspodiet. De ansluter till de gamla registersvärden vid lådans gavel. Vissa delar av registermekaniken är troligen från 1860.

Väderlådor: 1860. Lådan något förskjuten åt orgelhusets norra sida, troligen 1937, för att kunna få plats med den nya mekanikdragningen vid den södra sidan. Ventiler välbevarade med dubbel skinnbeläggning. Pyramidal uppställning.

Bälgverk: Stor kilbälg med matare i orgelhusets sockel. 1860.

Pipverk: Pipverket är generellt sett av mycket hög hantverksmässig kvalitet. De öppna metallpiporna är skurna så att små smämflikar sticker upp på pipans sida. Dessa viks ner över pipans mynning då man stämmer. En mycket ovanlig stämanordning.

Borduna 16'	C-h trä 1860. Välbevarad. c'-f''' metall 1860. Uppskärningen höjd i bågform. Sannolikt utfört 1915. Sneda och glesa originalkärnstick. Små senare tillkomna kärnstick i enstaka pipor. I övrigt välbevarad.
Principal 8'	C-H trä 1860. Välbevarad. c'-f''' metall 1860. Välbevarad. Sneda glesa originalkärnstick.
Fugara 8'	C-H zink 1915. c'-f''' 1860. Välbevarad. Sneda glesa originalkärnstick.
Dubbelflöjt 8'	C-H trägedakt 1860. Välbevarad. c'-f''' dubbellabierad av trä. Välbevarad. 1860.
Octava 4'	Metall 1860. Välbevarad. Sneda glesa originalkärnstick.
Qvinta 3'	Metall 1860. Välbevarad. Sneda glesa originalkärnstick. Vissa delar av stämman har något stukade fothål.
Flauto 4'	Metall 1860. Hela stämman täckt. Välbevarad. Sneda glesa originalkärnstick. Pipföter något stukade.
Octava 2'	1860. Välbevarad. Sneda glesa originalkärnstick. Något stukade fothål.
Gamba 8'	1915. Ersätter en ursprunglig Trumpet 8'. C-H zink. C'-f''' metall. Välbevarad från 1915.

Helhetsintryck: En av Ålands mest intressanta och (sannolikt) välklingande orglar. Mycket högt historiskt och musikaliskt värde.

Åtgärdsförslag: Orgeln är Ålands kanske mest intressanta. Den bör utan tvekan återställas i ursprungligt skick. Först måste ett detaljerat program upprättas och vidare studier vidtagas för att klarlägga vissa frågor om spelbord, mekanik etc.

26 Sunds kyrka, nya orgeln

Historik: Byggt 1973 av Kangasala orgelbyggeri.

Fasad: 1973. Orgeln är placerad nere vid norra långväggen.

Spelbord: Infällt i fasadsockeln.

Omfång: Man: C-g''' Ped: C-f'

Disposition:

Manual I, HV:	Manual II, SV:	Pedal:	Koppel:
Principal 8'	Trägedackt 8'	Subbas 16'	I/P
Rörflöjt 8'	Blockflöjt 4'	Principal 8'	II/P
Oktava 4'	Principal 2'	Oktava 4'	II/I
Spetsflöjt 4'	Waldflöjt 2'	Mixtur 6ch	
Kvinta 2 2/3'	Siffelöjt 1 1/3'	Basun 16'	
Oktava 2'	Scharf 3ch		
Ters 1 3/5'	Krummhorn 8'		
Mixtur 5ch			
Trumpet 8'			

Traktursystem: Mekanisk.

Registratursystem: Mekanisk.

Väderlådor: Slejflådor.

Bälgverk: Inbyggda regulatorer.

Pipverk: C-Diss i pedalens Principal 8´ är transmitterade från manualens Principal 8´. Trumpeten är placerad som "Spansk trumpet".

Helhetsintryck: Typisk orgelrörelseorgel med kraftfulla rörverk och dramatisk effekt i rummet. Ganska balanserad klang med karaktär. Väl värd att vårda och bevara.

27 Sund, Jan Karlsgården

Historik: Byggt 1870.

Fasad: Skåpsluckor med glasfyllningar upptill och pipattrapper nedtill ovanför klaviaturen.

Spelbord: Undertangenter belagda med målat ljus trä. Övertangenterna belagda med ben.

Omfång: Man: C-d'''

Disposition: Endast en 8´-stämma.

Traktursystem: Tryckpinnar på vippor fram till ventikistan.

Registratursystem: Inget. Endast en stämma.

Väderlåda: Enkel tonkancellåda för en stämma.

Bälgverk: Kilbälg med matare i orgelhusets sockel.

Pipverk: C-ciss täckta träpipor. Från d öppna träpipor. Av piporna i den öppna delen finns endast 9 pipor bevarade.

Helhetsintryck: Välbyggt orgel som borde återställas.

Åtgärdsförslag: Orgeln bör sättas i stånd. Härvidlag måste väderlådan överses, bälgen omskinns, mekaniken justeras och pipverket kompletteras. Om någon av de magasinerade orglarna skall sättas i stånd bör det bli denna då den håller högst kvalitet.

28 Sund Tosarby, hemorgel

Historik: Byggt av kantor Alfred Lindholm 1875, nuvarande ägares farfar. Både sonen Oscar och sonsonen Sune blev organister.

Fasad: Tygspända skåpsluckor.

Spelbord: Klaviaturen vilar på skåpets undre del.

Omfång: Man: C-f'''

Disposition:

Troligen:
Öppen 8´
Täckt 8´
Täckt 4´

Traktursystem: Dubbelvippmekanik som drar ventilerna vid bakre delen av lådan.

Registratursystem: Koppelstänger fram till registersvärd.

Väderlåda: Slejflåda

Bälghverk: Kilbälg med matare i orgelhusets sockel.

Pipverk:

Öppen 8´ 27 pipor bevarade.

Täckt 8´

Täckt 4´

Av de båda täckta stämmorna finns 66 pipor bevarade. Tre av dessa är av senare datum.

Helhetsintryck: Tekniskt välbyggd orgel där tyvärr mer än hälften av piporna saknas.

29 Vårdö, Bönehus

Historik: Byggt c:a 1915 av Karl Anders Rosander som hemorgel. 1920 flyttad till Vårdö bönehus. Numera ospelbar.

Fasad: Principal 4' bas.

Spelbord: Infällt i orgelns sockel. Manualklaven är troligen en gammal harmoniumklaviatur. Manubrier av egen konstruktion. Registerskyltar från harmonium.

Omfång: Man: C-f''' Ped: C-c'. Bihängd.

Disposition:

Principal 8´

Gamba 8´

Bourdon 8´

Principal 4´

Koppel:

Pedalkoppel

Oktavkoppel

Calcant

Traktursystem: Rörpneumatik fram till små "rooseveltbälgar" som drar den sista abstrakten fram till ventilen i lådan. Mycket originell konstruktion.

Registratursystem: Rörpneumatik fram till Kägellådsreläerna.

Väderlådor: Kägellåda. Den främre delen av lådan rymmer de 21 lägsta tonerna och den bakre delen rymmer de återstående 33 tonerna.

Bälghverk: Kilbälg i orgelhusets sockel.

Pipverk: Principal 8´ har lägsta oktaven täckt. Resten är öppna träpipor. Klangen är som en öppen träflöjt eller en mild träprincipal. Gamba 8´ är egentligen en Fl. d´amour. C-H täckt, resten öppna smala träpipor. Bourdon 8´. Egentligen en trägedakt. Enstaka pipor i diskanten är försvunna. Principal 4´. De 21 lägsta tonerna står i fasaden. Helt av metall. Köpta pipor av professionell typ. Kraftigt kärnstucken. Fast och god klang.

Helhetsintryck: Mycket intressant och sannolikt mycket välklingande liten orgel i ett rum med god akustik och stor rymd. Intonationen förefaller vara ganska kraftfull. Restaurering beslutad.

30 Vårdö kyrka

Historik: Första orgeln inköpt från Sund 1865. Den var byggd 1671 av Claes Frantzson Tzanders. 1889 byggdes en ny orgel på 8 stämmor av Zachariassen. 1975 byggde Hans Heinrich en ny orgel bakom den gamla fasaden.

Fasad: 1889 Zachariassen. Ursprungliga fasadpipor.

Spelbord: 1975.

Omfång: Man: C-g^{'''} Ped: C-f[´]

Disposition:

Manual I:

Principal 8[´]

Oktava 4[´]

Oktava 2[´]

Mixtur 3ch 1 1/3[´]

Manual II:

Dubbelflöjt 8[´]

Rörflöjt 4[´]

Siffelöjt 1 1/3[´]

Pedal:

Subbas 16[´]

Koppel:

I/P, II/P, II/I

Traktursystem: Mekanisk. Lättmetallvällar och fisklineabstrakter.

Registratur: Mekanisk

Väderlådor: 1975. Dåliga material. Spånplattor, masonit och plywood.

Bälgverk: Svåråtkomligt. Dock sannolikt inbyggda regulatorer.

Pipverk:

Principal 8[´] C-E av zink. F-fiss[´] i fasaden. 1889. g[´]-f^{'''} på lådan. 1889. Vålbevarad.

Oktava 4[´] 1889. Vålbevarad.

Oktava 2[´] 1889. Vålbevarad.

Mixtur 3ch 1975.

Dubbelflöjt 8[´] 1889. Helt av trä. Vålbevarad.

Rörflöjt 4[´] 1889. fiss[´]-e^{´´} har korkproppar. f^{´´}-g^{'''} nyare koniska pipor. Vålbevarad.

Siffelöjt 1 1/3[´] 1975.

Subbas 16[´] 1889. Vålbevarad. Möjligen gammal Borduna 16[´].

Helhetsintryck: Tekniskt dåligt byggd orgel med betydande pipmaterial av stort värde. Klangligt välbevarad trots stora ombyggnader. Borde egentligen återställas.

Åtgärdsförslag: Ett enkelt sätt att göra orgeln mera klangligt helgjuten vore att byta ut Mixturen mot en Qvinta 3[´] och Siffelöjten mot en Fugara 8[´]. Att omarbete fisklinemekaniken skulle ytterligare hjälpa till att göra denna orgel mera attraktiv. Det bästa vore dock att helt återställa den gamla Zachariassenorgeln.

